

สัมภาษณ์พิเศษ

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

ในโอกาสครบรอบ 48 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

24 มิถุนายน 2523

ที่เมืองอองโตนี ชานกรุงปารีส

ผู้ถามสัมภาษณ์ : ผู้แทนสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ข้อ 1.

ผู้แทนสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน :

วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันที่มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เหตุการณ์สำคัญแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ 48 ปีก่อนนั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของยุคสมัยปัจจุบันหรือยุคสมัยแห่งประชาธิปไตย ตลอดเวลา 48 ปีที่ผ่านมาได้มีเหตุการณ์ผันผวนทางการเมืองต่างๆ นานาและมีบ่อยครั้งเหลือเกินที่เจตนาที่หวังให้ “อำนาจการปกครองเป็นของปวงชน” นั้นได้ถูกทอดทิ้งไป ในวาระครบรอบ 48 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ จึงเป็นโอกาสอันควรที่จะน้อมระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวตลอดจนไต่ถววงถึงปณิธานของคณะราษฎร ซึ่งเป็นผู้ที่อุทิศตนและชักนำอุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยมาเผยแพร่และปฏิบัติในประเทศไทย

48 ปีนี้เทียบเป็นเวลาได้ราวสองชั่วรุ่นของคน รุ่นที่เริ่มมีบทบาทเป็นผู้นำของประเทศในขณะนั้นหลายคนก็ยังไม่เกิดเมื่อปี 2475 หลายคนก็ยังมีอายุน้อยอยู่ในขณะนั้น จึงอาจจะไม่ทราบเรื่องราวโดยละเอียดและถ่องแท้ ดังนั้นในโอกาสอันควรขอกราบเรียนเชิญ ๖ พรรค ท่านปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าสายพลเรือนของคณะราษฎรได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้น เพื่อให้อนุชนได้รับทราบและจารึกไว้ต่อไป

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ :

ผมขอขอบคุณสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ ได้ระลึกถึง วัน สำคัญ แห่ง ประวัติศาสตร์ไทย ผมยินดีตอบคำถามสัมภาษณ์ของสหภาพ ฯ โดยเขียนคำตอบพอสังเขปเพื่อนำไปเสนอผู้รักชาติรักประชาธิปไตยรับไว้ประกอบการพิจารณา ผมขอให้นักศึกษาผู้หนึ่งอ่านคำตอบแทนตัวผมด้วย

ข้อ 2.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

ก่อนอื่นใคร่ขอเรียนถามถึงปณิธานของคณะราษฎรในปี 2475

ป.พ. :

ความมุ่งหมายหรือปณิธานของคณะราษฎรปรากฏตามคำแถลงของคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 และเอกสารหลักฐานหลายฉบับของทางราชการและทางรัฐสภา ที่ได้ประกาศให้ประชาชนทราบในระหว่างเวลา 14 ปีเศษ นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงวันที่ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2489

สาระสำคัญ คือ

1. เปลี่ยนการปกครองแผ่นดินที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเหนือกฎหมาย (เรียกตามศัพท์ไทยว่า "สมบูรณาญาสิทธิราชย์") นั้น มาสู่ระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย
  2. พัฒนาประเทศตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎร คือ
    - (1) จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
    - (2) จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
    - (3) จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
    - (4) จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน
    - (5) จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนั้นไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
    - (6) จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร
- คุณจะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายหรือปณิธานของคณะราษฎรนั้นตรงกับหลักการแห่งสิทธิมนุษยชน

(Human rights)

ข้อ 3.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

มาบัดนี้เหตุการณ์ได้ล่วงเลยมาแล้ว 48 ปี ๗๗ พรรษา พอจะประมาณได้ไหมครับว่า ประเทศไทยได้พัฒนาตามความมุ่งหมายหรือปณิธานของการเปลี่ยนแปลงการปกครองมากน้อยเพียงใด

ป.พ.:

ก่อนอื่นผมขอให้คุณและสหภาพ โปรตสังเกตว่า ระหว่างเวลา 48 ปีตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมานี้ สยามหรือประเทศไทยได้มีระบบปกครองหลายระบบที่แตกต่างกัน จึงมิได้มีแต่เพียงคณะราษฎร เท่านั้นซึ่งมีหน้าที่บริหารหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน หากมีคณะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น ๆ อีกหลาย คณะหลายกลุ่มซึ่งมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินตามระบบที่แตกต่างกับคณะราษฎร

คณะบุคคลหรือบุคคลอื่น ๆ นอกจากคณะราษฎรนั้นก็มิใช่ของคณะบุคคลปรากฏแจ่มอยู่แล้ว อาทิ

- (1) คณะรัฐประหาร (8 พ.ย. 2490)
- (2) คณะบริหารประเทศชั่วคราว (29 พ.ย. 2494)
- (3) คณะทหาร (16 ก.ย. 2500)
- (4) คณะปฏิวัติ (20 ต.ค. 2501)
- (5) คณะปฏิวัติ (17 พ.ย. 2514)
- (6) สมัชชาแห่งชาติ (10 ธ.ค. 2516)
- (7) คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (6 ต.ค. 2519)
- (8) คณะปฏิวัติ (20 ต.ค. 2520)
- (9) รัฐบาลที่ตั้งขึ้นตามระบบต่าง ๆ ซึ่งมีได้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

คุณและสหภาพ ย่อมสังเกตได้ว่า ในระหว่างเวลา 33 ปีนับตั้งแต่รัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 จนถึงปัจจุบันนี้ ภายในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบปกครองและเปลี่ยนรัฐบาลโดยวิธีที่มีชีวิตทางรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยมากมายหลายครั้ง จนเหลืออวัยวะของสามัญชนที่จะนับให้ครบถ้วนได้ แม้ว่าประเทศในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ที่เคยชนะประวัติการณ์มาก่อนประเทศไทยว่ามีสถิติสูงในการยึดอำนาจรัฐเปลี่ยนระบบปกครองและรัฐบาลนั้น แต่ก็สู้ประเทศไทยไม่ได้ที่ในระยะเวลาเท่ากัน คือ 33 ปีนี้ มีสถิติสูงสุดยิ่งกว่าประเทศอื่น ๆ ในการยึดอำนาจรัฐเปลี่ยนระบบและเปลี่ยนรัฐบาลที่มีชีวิตทางประชาธิปไตย

ฉะนั้น ผมขอให้คุณและสหภาพ ฯ จำแนกคำถามสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่หนึ่ง การพัฒนาประเทศไทยตามปณิธานของคณะราษฎรระหว่างเวลา 14 ปีเศษที่คณะราษฎรมีหน้าที่บริหารหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

ตอนที่สอง การพัฒนาประเทศไทยภายหลังที่คณะราษฎรพ้นจากหน้าที่บริหารหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว

ข้อ 4.

ผู้แทนสหภาพฯ :

ขอเรียนถามว่า ในตอนที่คณะราษฎรมีหน้าที่บริหารหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินนั้น คณะราษฎรได้ปฏิบัติให้สำเร็จตามความมุ่งหมายหรือปณิธานของคณะราษฎรในการสถาปนาระบบประชาธิปไตยอย่างไร

ป.ท. :

ในระหว่างเวลา 14 ปีเศษตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงวันที่ 9 พฤษภาคม 2489 อันเป็นวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์นั้น คณะราษฎรได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไปในการสถาปนาระบบปกครองประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราวฉบับ 27 มิถุนายน 2475 ซึ่งตราขึ้นโดยถูกต้องสมบูรณ์ทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัย เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานในขณะที่พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์สมบูรณ์ตามกฎหมายซึ่งทรงเป็นตัวแทนโดยสมบูรณ์ของปวงชนชาวไทย ที่จะทรงปฏิบัติกรใต ๆ ได้โดยไม่ต้องมีบุคคลที่มีตำแหน่งโดยชอบด้วยกฎหมายลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

โปรดสังเกตด้วยว่าพระราชกำหนดนิรโทษกรรมฉบับ 26 มิถุนายน 2475 นั้น ได้ตราขึ้นถูกต้องตามกฎหมาย เพราะขณะลงพระปรมาภิไธยพระราชทานนั้น พระมหากษัตริย์ยังทรงสมบูรณ์ตามกฎหมายซึ่งทรงเป็นตัวแทนโดยสมบูรณ์ของปวงชนชาวไทยตามเหตุผลที่กล่าวแล้วข้างบนนี้

ขั้นที่ 2 ระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ได้บัญญัติขึ้นตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ 27 มิถุนายน 2475 มิใช่บัญญัติขึ้นโดยพลการของคณะราษฎร ดังนั้น รัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475 จึงถูกต้องสมบูรณ์ทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัย ส่วนบทเฉพาะกาลนั้นที่มีสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นจำนวนหนึ่งในสภาผู้แทนราษฎรนั้น เป็นเรื่องของระหัดเดียวหัวต่อที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมที่สำคัญในระยะ 10 ปี ต่อมาแก้ไขเป็น 20 ปี แต่เมื่อใช้มาเพียง 14 ปี ได้มีรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 แล้วบทเฉพาะกาลดังกล่าวนั้นก็ยกเลิกไป

ผมขอให้ข้อสังเกตไว้ในที่นี้ว่า ภายหลังจาก 3 เดือนที่ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 แล้วนั้น ครั้นถึงวันที่ 1 เมษายน 2476 (ตามปฏิทินสมัยนั้น) พระยามโนปกรณัม นายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีจำนวนหนึ่งได้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการให้ปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น

ต่อมาอีก 2 เดือนเศษคือ ในวันที่ 26 มิถุนายน 2476 พระยาพหลพลพยุหเสนาหัวหน้าคณะราษฎรได้นำทหารบก, ทหารเรือ, พลเรือน, ยึดอำนาจการปกครองอีกครั้งหนึ่งแล้วกราบบังคมทูลขอให้ทรงเปิดสภา

และใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคมนั้น จึงได้ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดสภาและใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นต่อไป

ข้อ 3 ระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 ได้บัญญัติขึ้นตามวิธีการที่บัญญัติไว้โดยรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ซึ่งเป็นแม่บท ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับ 2489 จึงถูกต้องสมบูรณ์และในสาระก็เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากราษฎร แม้ว่าจะได้มีบทเฉพาะกาลกำหนดไว้ เฉพาะวาระเริ่มแรกให้มีการตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยการเลือกตั้ง แต่องค์การเลือกตั้งประกอบด้วยผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในวันสุดท้ายก่อนการใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เมื่อครบวาระแรกแล้วผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งก็เป็นสมาชิกวุฒิสภาตามที่นิยมกันในประเทศประชาธิปไตย

ระบบปกครองรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 จึงเป็นประชาธิปไตยถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่”

อนึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ได้บัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิมนุษยชนอย่างสมบูรณ์ดังปรากฏความดังต่อไปนี้

มาตรา 13 บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการถือศาสนา หรือลัทธินิยมใดๆ และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 14 บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย

มาตรา 15 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ระบบปกครองแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญที่อ้างข้างบนนี้ จึงตรงกับหลักการว่าด้วย “สิทธิมนุษยชน”

ผมขอให้คุณและสหภาพฯ โปรดเปรียบเทียบว่าระบบปกครองต่างๆ ตั้งแต่รัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นประชาธิปไตยและถูกต้องตามหลักการว่าด้วย “สิทธิมนุษยชน” เพียงใดหรือไม่

ข้อ 5

ผู้แทนสหภาพฯ :

ขอเรียนถามว่าคณะราษฎรได้ปฏิบัติตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎรสำเร็จไปในระหว่างเวลาที่คณะราษฎรมีอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินนั้นเพียงใดบ้าง

ป.พ. :

คณะราษฎรได้ต่อสู้ความขัดแย้งภายในคณะ และต่อสู้การไต่ถ้อยถามจาก ภายในคณะและ จาก ภาย

นอกคณะมาหลายครั้งหลายหน แต่สมาชิกส่วนมากของคณะราษฎรก็ได้ปฏิบัติตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎรสำเร็จไปก่อนวันที่ 9 พ.ศ. 2489 (อันเป็นวันที่ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์) คือ

(1) **หลักประการที่ 1** จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

ผมขอให้คุณและสหภาพฯ ไปตระลึกลงฐานะของสยามหรือประเทศไทยก่อน 24 มิถุนายน 2475 ว่าสมัยนั้นประเทศไทยไม่มีความเป็นเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์เพราะจำต้องทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศทุนนิยมสมัยใหม่หรือที่เรียกว่า จักรวรรดินิยม (Imperialism) หลายประเทศที่มีสิทธิพิเศษเหนือประเทศไทยหลายประการ อาทิ คนในบังคับต่างประเทศเหล่านั้นทำผิดในดินแดนประเทศไทย แต่ศาลไทยก็ไม่มีอำนาจตัดสินชำระลงโทษคนทำผิดเหล่านั้น หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัวคนต่างประเทศที่ทำผิดนั้นไปให้ศาลกงสุลของต่างประเทศชำระคดี แม้ต่อมาบางประเทศ อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้มีศาลต่างประเทศ และศาลคดีต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาไทย และที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปร่วมกันพิจารณาพิพากษาคดีคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ตาม แต่ในสนธิสัญญาที่ได้กำหนดไว้ก็ถือว่าถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยกับที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปขัดแย้งกัน ก็ให้ถือเอาความเห็นของที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปเป็นใหญ่กว่าความเห็นของผู้พิพากษาไทยโดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมากกว่าที่ปรึกษาชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญาก็ยังได้กำหนดไว้ชื่อว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้นกงสุลอังกฤษก็ยังมีอำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลอังกฤษได้ สถานกงสุลของหลายประเทศมีศาลและมีคุกสำหรับคนในบังคับของตนโดยเฉพาะและสิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่างประเทศว่า "สภาพนอกอาณาเขต" (Extraterritoriality)

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้นประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าวก็มีสิทธิพิเศษตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค คือ ประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้ตามที่สนธิสัญญากำหนดไว้คือ เดิมเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ 3 ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณ์ญาณสิทธิราชย์ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาให้ประเทศไทยได้สิทธิมากขึ้น แต่ก็ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมหลายประเทศได้มีสิทธิพิเศษโดยได้สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจสัมสิทธิพลในทางการเมืองเหนือประเทศไทย

ต่อมาใน พ.ศ. 2480 รัฐบาลซึ่งพระยาพหลฯ หัวหน้าคณะราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นได้บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยมหลายประเทศดังกล่าวแล้วได้มีการเจรจาสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ประเทศไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ

ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกราน และรัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพลพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ประกาศสงครามและก่อสถานะสงครามแก่หลายประเทศสัมพันธมิตร ขบวนการเสรีไทยก็ได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน อันเป็นผลให้สัมพันธมิตรรับรองความเป็นเอกราชของชาติไทย ดังปรากฏตามเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งผมได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของผมว่าด้วย "จ

หมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท เรื่อง หนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการ
ในแคนดี นิวเดลี และสหรัฐอเมริกา”

หลักประการที่ 2 จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
ผมหวังว่าคุณและสหภาพฯ สามารถเปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายต่อกันสมัยก่อนวันที่ 24 มิถุนา
ยน 2475 กับภายหลัง 24 มิถุนายน บัดนี้ว่าจำนวนการประทุษร้ายภายหลัง 24 มิถุนายน นั้นได้ลดน้อยลงมาก
เพียงใด และขอให้เปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายภายหลังวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 อันเป็นวันล้มระบบ
ประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ 9 พ.ค. 2489 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่าการประทุษร้ายต่อกันได้เพิ่มขึ้นมาก
ขนาดไหน

หลักประการที่ 3 จะต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้
ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

ผมหวังว่าคุณก็ทราบแล้วว่าผมในนามของสมาชิกคณะราษฎรส่วนมาก ได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ
แห่งชาติตามหลักประการที่ 3 นั้น แต่ก็เกิดอุปสรรคขัดขวางที่ไม่อาจวางโครงการตามเค้าโครงการที่ผมได้เสนอนั้น
ได้ แม้กระนั้นคณะราษฎรก็ได้พยายามที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยหางาน ให้ราษฎร
จำนวนมากได้ทำ จึงไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ขอให้ท่านที่มีความปรารถนาดีโปรดพิจารณาสถิติการโจรกรรม
อันเนื่องจากความอดอยากของราษฎรนั้นในสมัยก่อน 24 มิถุนายน 2475 กับภายหลัง 24 มิถุนายน 2475 และ
ภายหลัง 8 พ.ย. 2490 เป็นต้นมาตามที่ปรากฏชัดแจ้งอยู่ในเวลานี้

หลักประการที่ 4 จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน

ผมขอให้คุณและสหภาพฯ ศึกษาประวัติศาสตร์แห่งความไม่เสมอภาคระหว่าง คนไทยนั้นก็ย่อมทราบ
แล้วว่าก่อน 24 มิถุนายน 2475 พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปมีสิทธิพิเศษกว่าสามัญชนหลายประ
การ อาทิ ในทางการศาลที่ท่านเหล่านั้นต้องหาเป็นจำเลยในคดีอาญาก็ไม่ต้องขึ้นศาลอาญา หากพระองค์ทรงขึ้น
ต่อศาลกระทรวงวังเป็นพิเศษ ฯลฯ

ต่อมา รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราวฉบับ 27 มิถุนายน 2475 ได้สถาปนาสิทธิ
เสมอภาคกันของราษฎรไทยทั้งหลายอันเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธ.ค. 2475 และ 9 พ.ค. 2489

หลักประการที่ 5 จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4
ประการดังกล่าวข้างต้น

ผมหวังว่าคุณและสหภาพฯ ย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อน 24 มิถุนายน 2475 นั้น ราษฎรมีเสรี
ภาพสมบูรณ์อย่างใดบ้างเมื่อเทียบกับหลัง 24 มิถุนายน นั้น และเทียบกับภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 อัน
เป็นวันล้มระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ 2489 นั้นว่าแม้แต่จะได้มีการเขียนเรื่องสิทธิเสรีภาพของราษฎร
ไว้ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการหลีกเลี่ยงโดยวิธีประกาศภาวะฉุกเฉินและประกาศ กฎอัยการศึก เกินกว่าความจำเป็น

เพียงโตบ้าง

หลักประการที่ 6 จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ผมหวังว่าคุณและสหภาพ ฯ ย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อนวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้น การศึกษาได้ถูกจำกัดอย่างไรและภายหลัง 24 มิถุนายน 2475 ราษฎรได้มีสิทธิศึกษาอย่างเต็มที่เพียงใด และภายหลัง 8 พ.ย. 2490 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ราษฎรต้องถูกจำกัดการศึกษาอย่างใดบ้าง

ข้อ 6

ผู้แทนสหภาพฯ :

ขอเรียนถามว่าภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 แล้วระบบประชาธิปไตยได้ดำเนินไปอย่างไรบ้าง

ป.พ. :

(1) ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับนั้นแล้ว คณะราษฎรก็พ้นจากหน้าที่บริหารและหมดหน้าที่ในการมีส่วนควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน คือ รัฐธรรมนูญฉบับ 2489 ได้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ตามคำเสนอของรัฐบาล ฉะนั้นผู้ก่อการ ฯ หรือสมาชิกคณะราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกประเภทที่ 2 ในสภา ฯ นั้นจึงหมดหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินอีกต่อไป รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญใหม่นั้นประกอบด้วยสภาผู้แทนและวุฒิสภาซึ่งสมาชิกเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎร

ผู้ก่อการ ฯ หรือสมาชิกคณะราษฎรจึงแยกย้ายกันไปประกอบธุรกิจของตนคือ ส่วนหนึ่งไปประกอบธุรกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับการเมือง อีกส่วนหนึ่งสมัครใจรับใช้ชาติทางการเมืองโดยสังกัดพรรคการเมืองต่างๆ ตามท่วงทระนคติของแต่ละคน อาทิ นายควง อภัยวงศ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคประชาธิปัตย์, พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญ, นายสงวน ตุลารักษ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคสหชีพ ฯลฯ ส่วนผมมิได้สังกัดพรรคใด ตั้งนั้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง 9 พ.ค. 2489 จึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะราษฎร ฉะนั้นบุคคลใดในสังกัดหรือไม่สังกัดพรรคใดแต่ถ้าเป็นรัฐบาลภายหลังวันดังกล่าววันนั้นก็ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นต่อการบริหารของตน อาทิ ผมเป็นนายกรัฐมนตรีจนถึงวันที่ 22 ส.ค. 2489 ผมก็รับผิดชอบต่อในนามของผมเองและของรัฐบาลจนถึงวันนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ 29 ส.ค. 2489 ถึง 8 พ.ย. 2490 ก็รับผิดชอบต่อในนามของตนเองและของรัฐบาลจนถึงวันนั้น ทั้งนี้ไม่เกี่ยวกับคณะราษฎรที่สลายไปแล้ว ฉะนั้นจึงไม่เป็นธรรมที่จะให้นายควง ฯ หรือผู้ก่อการ ฯ ที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่กับรัฐบาลดังกล่าวรับผิดชอบต่อ

(2) ระบบประชาธิปไตยได้หยุดชะงักลงตั้งแต่วันที่ 8 พ.ย. 2490 โดยมีระบบปกครองที่มีใช้ประชาธิปไตยซึ่งบุคคลและคณะบุคคลที่สถาปนาระบบปกครองชนิดดังกล่าวนี้ รวมทั้งผู้นิยมชมชอบด้วยต้องรับผิดชอบต่อ

ต่อปวงชนชาวไทย

ข้อ 7.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

โปรดกรุณาชี้แจงว่าระบบประชาธิปไตยหยุดชะงักลงตั้งแต่ 8 พ.ย. 2490 จนถึงปัจจุบันนี้อย่างใดบ้าง

ป.พ. :

เอกสารหลักฐานทางราชการและทางรัฐสภาปรากฏชัดแจ้งแล้วซึ่งผมขอสรุปดังต่อไปนี้

(1) เมื่อวันที่ 8 พ.ย. 2490 ได้มีบุคคลคนหนึ่งใช้ชื่อว่า "คณะรัฐประหาร" ได้ยึดอำนาจปกครองประเทศไทยโดยล้มระบบประชาธิปไตยแห่งรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พ.ค. 2489 ที่ได้บัญญัติไว้โดยถูกต้องตามวิธีการของรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้พระราชทาน ครั้นแล้วคณะรัฐประหารได้สถาปนาระบบการปกครองใหม่โดยผลการ คือ ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ลงวันที่ 9 พ.ย. 2490 ที่มีฉายาว่า "รัฐธรรมนูญฉบับใต้ร่ม" ซึ่งได้บัญญัติให้มีวุฒิสภาที่สมาชิกได้รับการแต่งตั้ง มิใช่ด้วยการเลือกตั้งจากราษฎร ฉะนั้นจึงเป็นการตั้งให้ประเทศไทยเดินถอยหลังเข้าคลองไปสู่ประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ ระบบของคณะรัฐประหารนั้นเป็นแม่บทให้แก่รัฐธรรมนูญฉบับ 2492 และเป็นแม่บทให้แก่ระบบปกครองต่อๆ มาอีกหลายระบบ ซึ่งบางครั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ที่รับแต่งตั้ง และบางครั้งไม่มีวุฒิสภาแต่ได้ฟื้นเอาวิธีการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ของสภาผู้แทนราษฎรที่เลิกไปโดยรัฐธรรมนูญฉบับ 9 พ.ค. 2489 นั้นกลับมาใช้อีก

คุณและสหภาพฯ ย่อมวินิจฉัยได้ว่า บุคคลและคณะบุคคลที่สถาปนาระบบ การเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องรับผิดชอบต่อปวงชนชาวไทย มิใช่คณะราษฎรต้องรับผิดชอบ

(2) แม้ว่าจะระบบปกครองประเทศไทยได้ดำเนินตามแม่บทของคณะรัฐประหารเป็นเวลารวมได้ 12 ปีเศษ แต่ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 คณะบุคคลอีกคณะหนึ่งที่ใช้ชื่อว่า "คณะปฏิวัติ" โดยจอมพลสฤษดิ์ฯ เป็นหัวหน้าได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ และใช้อำนาจเด็ดขาดโดยสิ่งที่เรียกว่า "คำสั่งคณะปฏิวัติ" ซึ่งหัวหน้าคณะปฏิวัติมีอำนาจเด็ดขาดสั่งจำคุกและสั่งประหารชีวิตบุคคลที่ต้อหา ว่ากระทำผิดนั้นได้ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นให้ศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษา

ต่อมาเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2502 ได้ประกาศใช้ "ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย" ซึ่งตามมาตรา 17 ให้อำนาจนายกรัฐมนตรี (จอมพลสฤษดิ์ฯ) โดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งหรือกระทำการใดๆ ได้ ซึ่งหมายถึงอำนาจเด็ดขาดสั่งจำคุกและสั่งประหารชีวิตตามที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรในการปราบปรามการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือ ราชบัลลังก์หรือการบ่อนทำลาย ความสงบที่เกิด ภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร

คุณและสหภาพฯ ย่อมวินิจฉัยได้ว่าบุคคลและคณะบุคคลที่สถาปนาระบบเผด็จการนั้น และผู้นิยมส่งเสริมระบบนั้นต้องรับผิดชอบต่อปวงชนชาวไทย มิใช่คณะราษฎรต้องรับผิดชอบ

(3) ในคำปรารภแห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยฉบับดังกล่าวใน (2) นั้นกล่าวไว้ใจความว่า ธรรมนูญฉบับนั้นใช้ไปพลางก่อนในระหว่างที่ร่างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม ฉะนั้นในวันที่ 3 ก.พ. 2502 นั้นจึงได้มีประกาศแต่งตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 240 คน

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ใช้เวลา 9 (เก้า) ปีจึงร่างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมตามความประสงค์นั้นสำเร็จ รมขอให้สหภาพฯ กับนิสิตนักศึกษาและประชาชนบันทึกไว้เป็นประวัติการณ์ในโลกนี้ที่ไม่เคยมีสภาร่างรัฐธรรมนูญของประเทศใดเลยที่ใช้เวลานานถึง 9 ปีในการร่างรัฐธรรมนูญ และขอให้สหภาพฯ โปรดสำรวจด้วยว่าในระหว่างเวลา 9 ปีนั้นชาติไทยต้องเสียเงินเดือนและค่าใช้จ่ายของสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนเท่าใด

คุณและสหภาพฯ ก็ย่อมวินิจฉัยได้ว่าบุคคลและคณะบุคคลที่สถาปนาระบบเผด็จการนั้นรวมทั้งผู้นิยมส่งเสริมระบบเผด็จการนั้นต้องรับผิดชอบต่อปวงชนชาวไทย

(4) เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 20 มิถุนายน 2511 อันเป็นรัฐธรรมนูญที่เสียค่าใช้จ่ายสูงมากในการร่างนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ใช้ได้เพียง 3 ปี 5 เดือนเท่านั้น ครั้นถึงวันที่ 17 พ.ย. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนอง ฯ รัฐธรรมนูญฉบับ 20 มิถุนายน 2511 นั้นก็ได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศโดยล้มระบบรัฐธรรมนูญฉบับ 2511 นั้น แล้วปกครองประเทศโดย “คำสั่งคณะปฏิวัติ” ได้เหมือนดังที่กล่าวใน (2) และต่อมาได้มีประกาศใช้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515” ซึ่งให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเหมือนดังที่กล่าวใน (2) นั้น

คุณและสหภาพฯ ก็ย่อมวินิจฉัยได้อีกว่า บุคคลและคณะบุคคลที่สถาปนาระบบเผด็จการนั้นรวมทั้งผู้นิยมส่งเสริมระบบเผด็จการนั้นต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อปวงชนชาวไทย มิใช่คณะราษฎรต้องรับผิดชอบ

(5) ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งรัฐบาลจอมพลถนอม ฯ พ้นจากตำแหน่งแล้ว รัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ซึ่งรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินต่อมานั้นได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นคณะหนึ่งแล้วได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สภา ฯ นั้นพิจารณาเห็นชอบให้มีรัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมาชิกได้รับแต่งตั้งจากราษฎรและวุฒิสภาซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งโดยประธานองคมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2517 แล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ลงพระปรมาภิไธยให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคมนี้ แต่ได้พระราชทานพระราชดำริกับข้อสังเกตบางประการที่ทรงคำนึงว่าขัดต่อหลักปกครองประชาธิปไตย ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขวิธีแต่งตั้งวุฒิสมาชิกโดยเปลี่ยนจากประ-

ธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนอง ฯ มาเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนอง ฯ เช่นเดียวกับวิธีแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒๑ ของคณะรัฐประหารและของฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งมีผู้โฆษณาให้คนหลงเข้าใจผิดว่าเป็นประชาธิปไตยที่สุดนั้น แทนที่จะให้ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งวุฒิสมาชิก สภานิติบัญญัติเห็นชอบด้วยตามร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นแล้วรัฐบาลนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายโปรดเกล้า ฯ ลงนามพระปรมาภิไธยให้ใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๑๘” เมื่อวันที่ ๑๙ ม.ค. ๒๕๑๘

ระบบปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยสมบูรณ์ดังกล่าวนั้นไม่อยู่ในความรับผิดชอบของ คณะ ราษฎร ที่ต้องรับผิดชอบ

(๖) เมื่อได้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับ ๒๕๑๘ ดังกล่าวใน (๕) ข้างบนนั้นได้ประมาณ ๑ ปีเศษก็มีบุคคลคนหนึ่งใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” โดยพล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าได้ทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินล้มระบบปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับที่กล่าวใน (๕) นั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ และไปปกครองประเทศโดยสิ่งที่เรียกว่า “คำสั่งคณะปฏิรูป” ซึ่งหัวหน้าคณะปฏิรูปมีอำนาจเด็ดขาดเช่นเดียวกับจอมพลสฤษดิ์ ฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ๒๕๐๑ และจอมพลถนอม ฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ๑๗ พ.ย. ๒๕๑๔ ที่ได้มีอำนาจดังกล่าวมาแล้ว

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ ต.ค. ๒๕๑๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๙ ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจเด็ดขาดดังกล่าวนี้ด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและของสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ทำนองเดียวกับมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยฉบับพ.ศ. ๒๕๐๒ ที่ให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ฯ และฉบับพ.ศ. ๒๕๑๔ ให้อำนาจเด็ดขาดแก่จอมพลถนอม ฯ ดังที่ได้กล่าวแล้วใน (๒) และ (๔) นั้น

อนึ่ง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านผู้นี้ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดสั่งประหารชีวิตและจำคุกผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดหลายรายโดยมิได้ส่งตัวผู้ต้องหาให้ศาลพิจารณาพิพากษา

ระบบเผด็จการดังกล่าวนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะราษฎร

(๗) ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ ต.ค. ๒๕๒๐ ก็ได้มีบุคคลคนหนึ่งใช้ชื่อว่า “คณะปฏิวัติ” ภายใต้การนำของพล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศและได้ใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองประเทศโดยสิ่งที่เรียกว่าคำสั่งคณะปฏิวัติทำนองเดียวกับที่จอมพลสฤษดิ์ ฯ และจอมพลถนอม ฯ และพล.ร.อ.สงัด ฯ นั้นเองได้เคยใช้อำนาจเด็ดขาดมาแล้ว

ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ พ.ย. ๒๕๒๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๗ ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจเด็ดขาดโดยความเห็นชอบของ

คณะรัฐมนตรีและสภานโยบายแห่งชาติ ทำนองเดียวกันที่ได้กล่าวใน (2), (4), (6), นั้น

อนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านผู้นี้ก็ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดสั่งลงโทษผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดหลายรายโดยมิได้ส่งตัวผู้ต้องหาให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษา ระบบเผด็จการดังกล่าวนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะราษฎร

(8) ต่อมาเมื่อวันที่ 22 ธ.ค. 2521 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติหลายประการที่คล้ายกับรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2492 ซึ่งสาระสำคัญสืบจากรัฐธรรมนูญฉบับดั้งเดิมของรัฐประหาร พ.ศ. 2490 อาทิ กำหนดให้มีรัฐสภา คือ สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง และวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ระบบปกครองดังกล่าวนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะราษฎร

ข้อ 8.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

ขอเรียนถามว่าท่านมีความเห็นอย่างไร ต่อความคิดของหลายคนที่ยืนยันบทความบ้าง เขียนเป็นหนังสือเล่มบ้าง พูดปรารภกันบ้างว่าอยากให้ระบบปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจเด็ดขาดอย่างจอมพลสฤษดิ์ ฯ ปรวบปรวมโจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันที่ชุกชุมนั้นให้ลดน้อยหรือหมดสิ้นไป

ป.พ. :

ผมมีความเห็นต่อเรื่องที่คุณถามนั้นดังต่อไปนี้

1. ผมเห็นใจผู้ที่ปรารถนาให้โจรกรรม และการประทุษร้ายต่อกันลดน้อย หรือหมดสิ้นไปในประเทศไทย ส่วนวิธีที่จะทำให้เรื่องเหล่านั้นลดน้อยหรือ หมดสิ้นไปนั้นก็ต้องวินิจฉัยว่าเรื่องเหล่านั้น เกิดจากสมุฏฐานใดให้ถูกต้องเสียก่อนแล้วจึงพิจารณาถึงวิธีที่จะแก้ไขเรื่องชั่วร้ายเหล่านั้นลดน้อยลงหรือเสื่อมสลายไปในที่สุดได้

ผมขอให้สหภาพฯ เปรียบเทียบว่าโรคภัยต่าง ๆ ของมนุษย์นั้นต้องใช้วิธีแก้ไข 2 ทางประกอบกัน คือวิธีที่หนึ่ง “ป้องกัน” เพื่อมิให้โรคนั้นเกิดขึ้น และวิธีที่สองคือ “รักษา” เมื่อโรคนั้นเกิดขึ้น

ส่วนวิธีรักษาโรคนั้น ผู้ป่วยเจ็บก็ต้องขอให้แพทย์รักษา ผู้ป่วยจะกำหนดเอาเองไม่ได้ว่าขอให้แพทย์ผ่าตัดด้วยวิธีของตน แพทย์ที่ดีจะไม่ยอมทำตามใจผู้ป่วย หากแพทย์ต้องตรวจอาการคนป่วยให้รู้สมุฏฐานถูกต้องเสียก่อนแล้วจึงใช้วิธีรักษาตามสมุฏฐานนั้นซึ่งอาจใช้วิธีรักษาทางยาหรือวิธีรักษาทางศัลยกรรม หรือผ่าตัดตามสภาพความเหมาะสมแก่สมุฏฐานของโรค มิใช่แค่ลยแพทย์ใช้วิธีผ่าตัดเสมอไป เพราะโรคหลายชนิดไม่อาจรักษาให้หายได้โดยวิธีผ่าตัด หากต้องรักษาทางยา ฉนั้นใดก็ดี โจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันซึ่งเป็น

ไวรัยของสังคมนั้นก็ไม้อาจรักษาให้หายได้โดยวิธีจับคนที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดมาประหารชีวิต แต่จะต้องใช้วิธีที่เหมาะสมแก่สมมุติฐานที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมนั้นๆ

2. ก่อนที่ผมจะชี้แจงว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดของจอมพลสฤษดิ์ฯ ชัดแย้งต่อระบบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเพียงไรหรือไม่ ผมขอให้สหภาพฯ พิจารณาสถิติที่พิสูจน์ได้ว่าแม้จอมพลสฤษดิ์ฯ ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดสั่งประหารชีวิตบุคคลที่สงสัยว่าเป็นผู้วางเพลิงที่ห้องแถวในตำบลตลาดพลูนั้น แต่การวางเพลิงก็หาได้ลดน้อยลงไม่, การสั่งประหารชีวิตนายครอง จันดาวงศ์ และนายรวม วงศ์พันธ์ ที่ต้องหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้นก็ได้ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์มีสมาชิกลดน้อยลงในการต่อสู้กับกำลังของฝ่ายรัฐบาล หากขบวนการคอมมิวนิสต์ได้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น, การใช้อำนาจเด็ดขาดประหารชีวิตผู้ค้า "เฮโรอิน" หลายราย ก็ไม่ทำให้การค้ายเฮโรอินลดน้อยลง หากมีการเพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายทำให้คนไทยติดเฮโรอินเพิ่มขึ้นทุกๆ วัน จนบัดนี้มีประมาณหลายแสนคน เป็นที่น่าวิตกถึงอนาคตของชาติไทยจะเสื่อมไปอย่างไรหรือไม่, ส่วนโจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันในสังคมนั้น ผมขอให้สหภาพฯ ช่วยสอบถามสำนักนายกรัฐมนตรีว่าจอมพลสฤษดิ์ฯ สั่งประหารชีวิตหรือจำคุกแก่โจรหรือผู้ร้ายรายใดบ้าง และสอบถามสถิติของกรมตำรวจว่าอาชญากรรมได้ลดน้อยลงเพียงใดบ้างและโปรดศึกษาค้นคว้าด้วยว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่หลายคนเรียกทับศัพท์อังกฤษว่า "คอร์รัปชัน" ที่เป็นยอดของโจรกรรมคือ การเอาทรัพย์สินส่วนรวมของชาติเป็นจำนวนหลายแสนหลายล้านหรือหลายพันล้านบาทนั้นได้ลดน้อยลงหรือทวีขึ้นเป็นประวัติการณ์

อนึ่ง จอมพลสฤษดิ์ฯ ก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้วเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2506 ซึ่งไม่มีทางที่จะฟื้นคืนชีพได้ ฉะนั้นสำหรับผู้ที่ต้องการระบบปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจเด็ดขาดอย่างจอมพลสฤษดิ์ฯ นั้น ก็ควรพิจารณาถึงบุคคลที่เป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดต่อจากจอมพลสฤษดิ์ฯ และผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดอีกหลายท่านที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ คือ

(1) เมื่อจอมพลสฤษดิ์ฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว ครั้นถึงวันที่ 9 ธันวาคม 2506 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพลเอก (ยศขณะนั้น) ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านผู้นี้ก็ได้ใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยฉบับ 2502 นั้นต่อไปจนถึงวันที่ 20 มิถุนายน 2511 อันเป็นวันพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับที่สภาว่าร่างรัฐธรรมนูญได้ใช้เวลา 9 ปีในการร่างนั้น.....

ก่อนใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ จอมพลถนอมฯ ก็ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดสั่งประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิตผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดหลายรายโดยมิได้ส่งตัวผู้ต้องหาให้ศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษา ฉะนั้นผู้ใดคิดว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดดังกล่าวทำให้โจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงได้ไซ้ร้ ผู้ต้องการระบบเด็ดขาดเช่นนั้นก็อาจจะสนับสนุนจอมพลถนอมฯ ซึ่งเป็นทายาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ฯ และเคยใช้อำนาจเด็ดขาดมาแล้วอย่างจอมพลสฤษดิ์ฯ นั้นให้กลับมาปกครองประเทศต่อไปอีก

(2) เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 20 มิ.ย. 2511 แล้ว ครั้นถึงวันที่ 17 พ.ย. 2514 จอมพลถนอมฯ ที่เป็นผู้ลงนามรับสนองรัฐธรรมนูญฉบับ 2511 นั้นเองก็ได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศโดยล้มระบบรัฐธรรมนูญฉบับ 2511 นั้นแล้วปกครองประเทศโดยคำสั่งคณะปฏิวัติเหมือนจอมพลสฤษดิ์ฯ และต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515 ซึ่งให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเหมือนดังที่จอมพลสฤษดิ์ฯ และจอมพลถนอมฯ เคยมีอำนาจเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญนั้นมาแล้ว

จอมพลถนอมฯ ยังมีชีวิตอยู่จนถึงขณะนี้ ผู้ต้องการระบบปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจเด็ดขาดนั้นจึงอาจคิดถึงจอมพลถนอมฯ เพื่อหวังเชิญท่านใช้อำนาจเด็ดขาดอย่างจอมพลสฤษดิ์ฯ

(3) เมื่อพ.ศ. 2519 พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินก็ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดเช่นเดียวกับที่จอมพลสฤษดิ์ฯ และจอมพลถนอมฯ ได้ปฏิบัติมาตามที่ผมได้กล่าวแล้ว ฉะนั้นถ้าผู้ใดเห็นว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดทำให้โจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันในสังคมลดน้อยลงไปแล้ว ผู้นั้นก็อาจขอให้พล.ร.อ.สงัดฯ กลับมาใช้อำนาจเด็ดขาดอีก

(4) เมื่อพ.ศ. 2519 นายธานีทร ทรัพย์เขียว นายกรัฐมนตรีก็ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ 22 ต.ค. 2519 โดยสั่งประหารชีวิตและจำคุกผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดหลายรายโดยมิได้ส่งตัวผู้ต้องหาให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษา ถ้าผู้ใดเห็นว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดนั้นทำให้โจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันในสังคมลดน้อยลงไปและนายธานีทรฯ ก็ยังมีชีวิตอยู่ ผู้นั้นก็อาจจะเรียกร้องให้นายธานีทรฯ กลับมาใช้อำนาจเด็ดขาดอีก

(E) เมื่อพ.ศ. 2520 พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ซึ่งเปลี่ยนสภาพจากการเป็นหัวหน้าคณะปฏิรูปนั้นมาเป็น "หัวหน้าคณะปฏิวัติ" ได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศและได้ใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองประเทศเช่นเดียวกับจอมพลสฤษดิ์ฯ และจอมพลถนอมฯ และนายธานีทรฯ และพล.ร.อ.สงัดฯ นั้นเองได้เคยปฏิบัติมาแล้ว ถ้าผู้ใดเห็นว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดนั้นทำให้โจรกรรมและการประทุษร้ายต่อกันในสังคมลดน้อยลงไป ผู้นั้นก็อาจขอให้พล.ร.อ.สงัดฯ กลับมาใช้อำนาจเด็ดขาดอีก

(6) พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็เคยใช้อำนาจเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยฉบับ 9 พ.ย. 2520 ที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับจอมพลสฤษดิ์ฯ และบุคคลหลายคนที่เคยมีอำนาจเด็ดขาดตามที่ผมได้กล่าวแล้วนั้น ถ้าผู้ใดเห็นว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดนั้นทำให้โจรกรรมและการประทุษร้ายในสังคมลดน้อยลงไป และพล.อ.เกรียงศักดิ์ฯ ก็ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ ผู้ต้องการระบบปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาดนั้นก็อาจเรียกร้องให้ พล.อ.เกรียงศักดิ์ฯ กลับมาใช้อำนาจเด็ดขาดอีก

3. ระบบปกครองของจอมพลสฤษดิ์ฯ ที่เรียกว่า "ปฏิวัติ" ก็ดี และระบบปกครองที่ให้อำนาจเด็ดขาดแก่หัวหน้าคณะกรรมการเมืองและหัวหน้าคณะรัฐบาลใด ๆ ก็ดีนั้น มิเพียงแต่เป็นระบบที่ผิดต่อระบบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเท่านั้น หากยังเป็นระบบที่ผิดต่อ "ราชธรรม" แห่งระบบพระมหากษัตริย์

ด้วย

(1) นักเรียนและประชาชน ไทยจำนวน ไม่น้อยทราบ แล้วว่าระบบประ ชาธิปไตยนั้น แบ่งอำนาจ รัฐ ออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ, อำนาจบริหาร, อำนาจตุลาการ

ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขซึ่งทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา, ทรงใช้อำนาจ บริหารทางคณะรัฐมนตรี, ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

ฉะนั้นระบบของจอมพลสฤษดิ์ฯ ที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” ก็คือระบบที่ให้อำนาจเด็ดขาดของหัวหน้า คณะการเมืองและหัวหน้ารัฐบาลใด ๆ ที่เป็นเพียงฝ่ายบริหารนั้นประหารชีวิตหรือจำคุกผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด ได้โดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาให้ศาลพิจารณาพิพากษานั้น จึงเป็นระบบที่ผิดต่อระบบประชาธิปไตยอย่างชัดแจ้ง และ เป็นการละเมิดต่อพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ แม้มุสโสลินี จอมเผด็จการฟาสซิสต์ หรือเผด็จการของ คณะนายพลญี่ปุ่น (ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2) ไม่เคยบังอาจล่วงล้ำพระราชอำนาจแห่งพระมหากษัตริย์ของตน

(2) เมื่อ พ.ศ. 2474 (ก่อนเปลี่ยนการปกครอง) สถานศึกษาได้มอบให้ผมเป็นผู้สอนกฎหมาย ปกครองที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมนั้น ผมได้กล่าวถึงทศพิธราชธรรม, จักรวรรดิวัตร, ราชจรรยา นุวัตร, ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้าครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมหมื่นนวัชรญาณวโรรสได้เคยถวายวิสัชนาใน งานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. 112 และผมได้กล่าวถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ (รัชกาลที่ 5) ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน ซึ่งรัชกาลที่ 7 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ แจกเมื่อ พ.ศ. 2470 นั้น มีพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 5 ตอนหนึ่งว่า

“.....ข้าพเจ้าเห็นสมควรว่าราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินควรจะกำหนดตามแบบเดิม แต่ ในข้อนี้เป็นข้อจริงอย่างไร คือ เหมือนหนึ่งไม่กำหนดตามคำพูดอันนอกแบบเช่น เรียกพระ นานว่าเจ้าชีวิต ซึ่งเป็นที่หมายว่ามีอำนาจอันจะนำคนให้ตายโดยไม่มีผิดอย่างหนึ่งอย่าง ใดก็ได้ซึ่งความจริงสามารถจะทำได้ แต่ไม่เคยทำเช่นนั้น ก็จะเป็นการสมควรแก่บ้าน เมืองในเวลาอันอยู่แล้ว” (ขณะมีพระราชดำรัสนั้นเมื่อประมาณ ๘๐ ปีมาแล้ว)

ทั้งนี้ความปรากฏว่าพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิ ราชย์ยุคหลังนั้น ไม่เคยทรงสั่งประหาร ชีวิตผู้ใดเลย ถ้าบุคคลใดต้องหาว่ากระทำความผิดอัยการก็ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลยุติธรรมให้พิจารณาพิพากษาตาม กระบวนความ ถ้าศาลยุติธรรมได้ตัดสินคดีถึงที่สุดแล้ว พระมหากษัตริย์ก็ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราช ทานอภัยโทษ

ส่วนจอมพลสฤษดิ์ฯ และบุคคลอื่น ๆ ที่มีอำนาจเด็ดขาดดังกล่าวมาแล้วในคำตอบข้อ 7 นั้น เมื่อได้ สั่งประหารชีวิตบุคคลใดแล้ว ก็สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการประหารชีวิตบุคคลนั้น ๆ โดยไม่ชักช้า จึงไม่มีการพิจารณา อภัยโทษเช่นที่เคยปฏิบัติในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จอมพลสฤษดิ์ฯ และบุคคลอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้นจึงมี

อำนาจยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตย และมีอำนาจยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์แห่งระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยุคหลังนั้น ถ้าจะเรียกอำนาจที่ยิ่งใหญ่นี้เป็นศัพท์ไทยก็ควรได้แก่ “อภิสมบูรณาญาสิทธิราชย์” แต่ถ้าจะพิจารณาธาตุแท้ตามหลักวิทยาศาสตร์สังคมไซร้สิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” และอำนาจเด็ดขาดของฝ่ายบริหารที่ส่งประหารชีวิตบุคคลใดนั้นก็คือ “ระบบเผด็จการทาส” (Slave dictatorship) ตีกับศัพท์ซึ่งประมุขสังคมทาสมีอำนาจเด็ดขาดที่จะประหารชีวิตมนุษย์ ในสังคมได้โดยไม่ต้อง ส่งตัวผู้ต้องหาให้ศาล ยุติธรรมเป็นผู้ตัดสิน ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงหรือไม่

(3) ตามธรรมเนียมของอารยประเทศ ซึ่งสมเด็จพระสวัสดิวัฒนวิศิษฐ์ อดีตอธิบดีศาลฎีกา และอดีตประมุขตุลาการสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้ทรงวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานในคำพิพากษาฎีกาที่ 326/2455 ว่า

“.....ในคดีที่เป็นอุกฤษฏ์โทษถึงตาย ถ้าการพิจารณามีกระจ่างจะพึงเอาพิรุธนายถนมาลงโทษถึงตายนี้ยังมีหมิ่นเหม่มีบังควรและธรรมเนียมว่าไว้ว่าปล่อยคนทำผิดเสีย 10 คน ก็ยังดีกว่าลงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่ง ดังนี้”

ประเทศอารยะยอมรับความจริงว่า แม้ศาลยุติธรรมที่เป็นคณะประกอบด้วยผู้พิพากษาหลายคนนั้นก็อาจตัดสินผิดข้อเท็จจริงได้ ฉะนั้นจึงได้บัญญัติให้ผู้ถูกศาลตัดสินผิดนั้นแต่ต่อมาได้หลักฐานใหม่แสดงความบริสุทธิ์ของตนก็มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ ส่วนประมวลกฎหมายลักษณะอาญา.ร.ศ. 127 ซึ่งบัญญัติในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วใช้อยู่จนถึง พ.ศ. 2499 นั้นก็มีบทลงโทษพยานเท็จ อันเป็นเหตุให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาผิดข้อเท็จจริง

ดังนั้นถ้าผู้เผด็จการคนเดียวมีอำนาจตัดสินลงโทษบุคคลไซร้ ก็อาจตัดสินผิดข้อเท็จจริงได้มากกว่าศาลที่ประกอบเป็นคณะผู้พิพากษาหลายคน

ผมขอให้ผู้ต้องการระบบเผด็จการทาสดังกล่าวโปรดคิดถึงอกท่านเองว่า ถ้าท่านหรือบิดามารดาบุตรหลานของท่านถูกเผด็จการตัดสินประหารชีวิตผิดข้อเท็จจริงไซร้ ท่านจะมีความรู้สึกอย่างไร

(4) ผมขอให้สหภาพฯ สังเกตว่าชาติไทยต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงมากในการรักษาไว้ซึ่งระบบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ฯ คือ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ฯ ถึงแก่อสัญกรรมแล้วปรากฏว่าท่านได้นำเงินของรัฐไปใช้ส่วนตัวกว่า 2,000 ล้านบาท และยังต้องเสียความเป็นพรหมจารีของหญิงสาวอีกหลายสิบคนให้เป็นอนุภรรยาของท่านผู้นั้น

สำหรับจอมพลถนอมฯ นั้น ชาติไทยก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายแพงในการรักษาไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดของท่าน จึงปรากฏว่ารัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ได้มีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินจำนวนมากของจอมพลถนอมฯ เป็นของรัฐ

(5) ฉะนั้นผมจึงเห็นว่าการทำให้อาชญากรรมลดน้อยลงนั้นก็ต้องวิจัยสมุฏฐาน ให้ถูกต้องเสียก่อน แล้วจึงใช้วิธีป้องกันและวิธีแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมแก่สมุฏฐานนั้น ซึ่งมีวิธีเผด็จการทาสที่ล้าสมัยหรือวิธีเผด็จ

การพาณิชย์ซึ่งเป็นที่มาของเหตุการณ์ทาส-คักตินา

ข้อ 9.

ผู้แทนสหภาพฯ :

ผู้ทูลขอให้มีระบบเผด็จการอย่างจอมพลสฤษดิ์ ฯ พู่ว่า แม้จอมพลสฤษดิ์ ฯ เอาเงินรัฐไปใช้ส่วนตัว 2,000 ล้านบาทก็ยังน้อยไป เพราะจอมพลสฤษดิ์ ฯ มีความชอบมากที่ได้รับราชการบัลลังก์และปราบปรามอาชญากรรมให้ลดน้อยลงได้

ป.พ. :

1. ที่มีผู้อ้างว่าจอมพลสฤษดิ์ ฯ มีความชอบมากที่ได้รับราชการบัลลังก์นั้นเป็นการดูหมิ่นปวงชนชาวไทย เพราะปวงชนชาวไทยเป็นผู้รับราชการบัลลังก์ จอมพลสฤษดิ์ ฯ คนเดียวกับพวกไม่กักกันไม่อากรักราชการบัลลังก์ได้

2. ผู้อ้างเช่นนั้นไม่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เพราะสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ฯ มีอำนาจยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตย และยังกว่าพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยุคหลังตั้งที่ผมได้อ้างไว้ในคำตอบข้อ 8 แล้ว

3. ขอให้สหภาพฯ ตรวจสอบค่าของเงินบาทในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ฯ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. 2506 นั้น ก็จะสามารถได้ว่าขณะนั้นเงินบาทมีค่าสูงกว่าปัจจุบันนี้หลายเท่า ราษฎรสามัญก็สามารถเทียบได้อย่างง่าย ๆ ว่าสมัยนั้นถ้อยเดียวขามหนึ่งราคาเท่าใด บัดนี้ราคาเท่าใด ถ้าจะเทียบกับราคาทองคำก็จะเห็นได้ว่าในขณะนั้นเงินบาทมีค่าสูงกว่าปัจจุบันนี้ไม่น้อยกว่า 10 เท่า ฉะนั้นถ้าจะหาคนอย่างจอมพลสฤษดิ์ ฯ มาปกครองประเทศไทย โดยใช้อำนาจเด็ดขาดอีกก็ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายให้ผู้เผด็จการอีกไม่น้อยกว่า 10 เท่า หรือประมาณไม่น้อยกว่า 2 หมื่นล้านบาท ชาติไทยจะทรุดหนักลงขนาดไหน ขอให้ผู้รักชาติไทยโปรดตระหนักไว้ด้วย

ข้อ 10.

ผู้แทนสหภาพฯ :

ขอเรียนถามว่ามีประเทศใดในโลกปัจจุบันนี้ที่มีผู้เผด็จการใช้อำนาจเด็ดขาดอย่างจอมพลสฤษดิ์ ฯ

ป.พ. :

เท่าที่ผมสังเกตเห็น ในบรรดาสมาชิกสหประชาชาติจำนวนกว่า 100 ประเทศนั้น มีจำนวนน้อยมากที่นายกรัฐมนตรีหรือประมุขรัฐมีอำนาจเผด็จการแบบที่ผู้แทนสหภาพฯ ถามนั้น

ในประเทศแอฟริกากลางซึ่งพลเมืองเป็นชาวนิโกรนั้น นายพลโบกาซาได้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดแล้วสถาปนาตัวเองเป็นจอมพลและนายกรัฐมนตรี และต่อมาได้เถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระเจ้ากัรพรวติโบกาซาที่ 1 นั้นได้ใช้อำนาจเด็ดขาดลงโทษผู้ต้องหว่าทำโจรกรรมโดยสังหารชีวิตบ้าง ตัดแขนตัดมือบ้าง เมื่อพระองค์

ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดแล้ว พระองค์ได้ทรงยกยอกเพชรของรัฐบาลจำนวนมากไว้เป็นทรัพย์สินส่วนตัวพระองค์ ต่อมาเมื่อไม่นานมานี้ชาวนิโกรผู้รักชาติได้ทำการอภิวัฒน์ปลดพระจักรพรรดิออกจากราชบัลลังก์ฐานมีความ ผิดต่อ การใช้อำนาจเด็ดขาดนั้น ครั้นแล้วประเทศนั้นได้มีการสถาปนาระบบปกครองแบบประชาธิปไตย ชาวไทยหลายคนปรารถนาว่า คนนิโกรรู้จักคุณค่าของประชาธิปไตยมากกว่าคนไทยหลายคนที่เป็นพวกปฏิบัติวิปริต

ในบางประเทศแห่งอเมริกากลางและ อเมริกาใต้ก็มีรัฐบาล เผด็จการที่ยังไม่ ถึงขนาดแบบ เผด็จการที่เคยมีในประเทศไทย ราษฎรในประเทศนั้นก็ต่อสู้ โดยวิธีทำศึกกลางเมืองหรือโดยวิธีรัฐประหารล้มระบบเผด็จการดังกล่าว

ข้อ 11.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

ขอเรียนถามว่า ท่านวิจัยสมมุติฐานของการฉ้อราษฎร์บังหลวง (คอร์รัปชัน) ในเมืองไทยว่ามีอย่างไรบ้าง และควรแก้ไขโดยวิธีใด

ป.พ. :

ผมได้แสดงปาฐกถาเรื่องสมมุติฐานแห่งอาชญากรรมไว้ที่สามัคยาจารย์เมื่อ พ.ศ. 2471 (ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง) ไว้ครั้ง 1 แล้ว ต่อมาเมื่อได้สถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นแล้ว ผมได้ขอให้ศาสตราจารย์ "เอกูต์" สอนชั้นปริญญาโทซึ่งวิชา "อาชญวิทยา" (Criminology) อันเป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบวิทยาศาสตร์ซึ่งสมมุติฐานแห่งอาชญากรรมและผู้กระทำผิดอาชญากรรม แต่ภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 แล้ว มหาวิทยาลัยนั้นได้เปลี่ยนสภาพเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งมิได้สอนวิชาอาชญวิทยา ถ้าสหภาพฯ หรือผู้ใดสนใจที่จะศึกษาเรื่องนั้นก็อาจไปติดต่อที่ ม.ธ. ขอคัดสำเนาคำสอนของ ศ.จ. เอกูต์ และปาฐกถาของผมที่ให้ไว้แก่ ม.ธ. นั้น

ณ ที่นี้ผมขอล่าวโดยสังเขปว่าการแก้ไขอาชญากรรมนั้นต้องใช้ "วิธีป้องกันอาชญากรรม" และวิธีแก้ไขเมื่อได้เกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว ทั้ง 2 ด้านประกอบกัน โดยเฉพาะสมมุติฐานสำคัญของการฉ้อราษฎร์บังหลวง 2 ประการ คือ

1. รายได้ไม่พอรายจ่ายที่จำเป็นแก่การดำรงชีพของบุคคลและครอบครัวนั้น ซึ่งจะต้อง "ป้องกัน" อาชญากรรมโดยการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมให้เป็นเศรษฐกิจประชาธิปไตยซึ่งการผลิตปัจจัยในการดำรงชีพอุดมสมบูรณ์ในสังคม และแบ่งสนับสนุนส่วนโดยชอบธรรมระหว่างผู้ใช้แรงงานทางกายกับแรงงานทางสมอง

2. "โลภะ" คือ ความอยากได้ไม่รู้จักพอ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสว่าเป็นประการหนึ่งในสามประการของ "อกุศลมูล" แปลว่า "รากเหง้าแห่งความชั่วร้าย" สมมุติฐานของ "โลภะ" นั่นคือ การยกเอาประโยชน์ส่วนตัว (Egoism) เหนือประโยชน์ส่วนรวม (Altruism) ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) ผู้ที่ไม่โกงชาติต้องไม่สนับสนุนเชิดชูให้เกียรติคนโกงชาติ ทั้งนี้เพื่อให้คนโกงชาติสำนึกว่าประชาชนส่วนมากที่ไม่โกงชาตินั้นดูหมิ่นผู้โกงชาติ ถ้าผู้ใดสนับสนุนเชิดชูเกียรติคนโกงชาติผู้นั้นก็ส่งเสริมให้มีการโกงชาติ ผู้นั้นจึงทำผิดอย่างร้ายแรงต่อชาติและประชาชน อาจารย์ ต.ม.ธ.ก. ผู้นั้นได้นำภษิตฝรั่งเศษบทหนึ่งเขียนเป็นคำขวัญลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึก ต.ม.ธ.ก. (รุ่น 3) ว่า

“ผู้ที่สนับสนุนคนโกง คือคนโกง 2 เท่า”

(2) บุคคลชั้นนำของประเทศต้องปฏิบัติตามด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ข้าราชการชั้นรองๆ ต่อๆ ไป ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติ

(3) วิธีของประเทศประชาธิปไตยต่างๆ อีกหลายอย่างในการแก้ไขการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งผมจะชี้แจงเมื่อถึงโอกาสสมควร

ข้อ 12.

ผู้แทนสหภาพ ฯ :

ได้มีผู้บันทึกเหตุการณ์ ตลอดจนวิเคราะห์วิจารณ์คณะราษฎรในแง่มุมต่างๆ จึงอาจจะมีข้อผิดพลาดเคลื่อนที่มักจะอ้างถึงกันบ่อยๆ จนทุกวันนี้ ขอความกรุณา ฯพณฯ ได้อธิบายเรื่องที่สำคัญ ซึ่งอาจจะมีควมเข้าใจคลาดเคลื่อนกันอยู่ เพื่อให้อนุชนได้เข้าใจข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์อย่างถูกต้องต่อไป

ป.พ. :

1. โปรดระมัดระวังว่าสิ่งที่คุณเรียกว่า “บันทึกเหตุการณ์” นั้นมิใช่เรื่องที่ควรได้รับความเชื่อถือ เพราะเหตุที่เป็น “สิ่งพิมพ์”

โปรดสังเกตว่าผู้เขียนผู้พิมพ์ผู้โฆษณาสิ่งพิมพ์ หลายเรื่องที่เป็นบทความบ้าง และที่เป็นหนังสือเล่มบ้างนั้น ได้เขียนฝ่าฝืนความจริงทำให้เสียหายแก่บุคคลอื่นซึ่งพึงร้องต่อศาลยุติธรรม ฯ ได้พิจารณาพิพากษาลงโทษผู้เขียนผู้พิมพ์ผู้โฆษณาและให้ทำลายสิ่งพิมพ์นั้นหลายราย

ส่วนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์แห่งการเปลี่ยนแปลงระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเกี่ยวกับคณะราษฎรและเกี่ยวกับผมด้วยนั้น ก็มีสิ่งพิมพ์หลายรายที่เขียนฝ่าฝืนความจริงทำให้ผู้อ่านหลงเข้าใจผิด บางกระทรวงและบางสถาบันได้ยอมให้เป็นหนังสือเรียนในสถาบันการศึกษาบ้าง และให้รางวัลชมเชยว่าเป็นสารคดีบ้าง ซึ่งเป็นการจงใจให้ผู้อ่านหลงเชื่อสิ่งพิมพ์ที่เขียนฝ่าฝืนความจริงนั้น ฉะนั้นผมจึงได้ฟ้องผู้กระทำผิดหลายรายต่อศาลยุติธรรมขอให้พิจารณาพิพากษาเพิกถอนหรือทำลายสิ่งพิมพ์ดังกล่าวนี้ สหภาพฯ ย่อมทราบจากประกาศคำพิพากษาศาลแพ่งหลายคราวแก่มหาชนในหนังสือพิมพ์รายวันนั้นแล้ว

นอกจากนี้ยังมีสิ่งพิมพ์อีกบางฉบับบางเล่มซึ่งผมเตรียม ที่จะขอความ เป็นธรรม ต่อศาลยุติธรรมให้

พิจารณาพิพากษาลงโทษผู้เขียนฝ่าฝืนความจริง

2. เนื่องจากสิ่งพิมพ์ดังกล่าวนั้นมีมากมาย และที่ฝ่ายปฏิบัติต่อคณะราษฎรได้ทำติดต่อกันอย่างไม่หยุดยั้ง ฉะนั้นผมจึงขอให้สหภาพฯ ช่วยชี้แจงแก่ผู้อ่านและอนุชนพิเคราะห์วิจารณ์สิ่งพิมพ์เหล่านั้นโดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) ใช้จิตวิทย์วิทยาศาสตร์ (Scientific spirits) 6 ประการดังที่ผมกล่าวไว้ในบทความของผมชื่อ “ปรัชญาคืออะไร” นั้นเป็นหลักวิจารณ์สิ่งพิมพ์ว่าเชื่อถือและไม่ได้เพียงใด จิตใจ 6 ประการนั้นคือจิตใจสังเกต, จิตใจมาตรการ, จิตใจค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผล และใช้ความคิดทางตรรกวิทยาที่ตั้งต้นจากสามัญสำนึก (Common sense) อันเป็นตรรกวิทยาเบื้องต้นของมนุษยชาติ, จิตใจพิเคราะห์วิจารณ์, จิตใจปราศจากอคติ จิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบ

(2) ต้องจำแนกว่าสิ่งพิมพ์ที่เรียกว่า “บันทึกเหตุการณ์” นั้นเป็นบันทึกของเอกชนหรือเป็นเอกสารหลักฐานของทางราชการ (Official authentic documents) ซึ่งก็ต้องวิจารณ์ว่าเป็นของทางราชการสมัยใด ซึ่งบันทึกไว้ตามความจริงหรือบิดเบือน

ส่วนบันทึกของเอกชนนั้นก็จะต้องวิจารณ์ว่าผู้ใดบันทึก, บันทึกเมื่อใดภายหลังเหตุการณ์แล้วเป็นเวลาเท่าใด, และบันทึกจากคำบอกเล่า (Hearsay) หรือจากที่ตนประสบเหตุการณ์แท้จริงซึ่งมีหลักฐานอื่นประกอบ และหลักฐานหลายประการที่ผมได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ “บันทึกข้อสังเกตและตอบคำถามนิสิตนักศึกษาที่ประสงค์เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับรัฐบาลบางสมัยของประเทศไทย” (บทความนี้ตีพิมพ์ในหนังสือจุลสารพิเศษฉบับวันสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 27 มิถุนายน 2519)

(3) การพิเคราะห์วิจารณ์คณะราษฎรในแง่มุมต่าง ๆ นั้น ถ้าผู้วิจารณ์กระทำโดยสุจริตเพื่อสาธารณะประโยชน์โดยอาศัยเอกสารหลักฐานที่ถูกต้อง มิใช่วิจารณ์โดยอคติที่จะทำให้คณะราษฎรหรือสมาชิกคนหนึ่งคนใดของคณะราษฎรเสียหายโดยไม่มีเป็นธรรม ผู้พิเคราะห์วิจารณ์ก็ควรได้รับความสรรเสริญ

ความลำเอียงหรืออคติของผู้วิจารณ์นั้น อาจเห็นได้จากคำวิจารณ์นั่นเองและการเปรียบเทียบกับคนอื่นหรือบุคคลอื่นที่ใช้อำนาจออกวิติทางประชาธิปไตยหรือเผด็จการที่เห็นได้ชัดแจ้ง แต่ผู้วิจารณ์ไม่กล่าววิจารณ์คนอื่นหรือบุคคลอื่นนั้น จึงเข้าลักษณะอคติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างคือ ฉันทา (ความหลงรัก), โทสา (ความหลงโกรธแค้นขุ่นเคือง), ภยา (ความเกรงกลัว), โมหา (ความลุ่มหลงมกมาย)

(4) เรื่องสำคัญที่แสดงให้เห็นชัดว่ามีผู้นำไปปลุกปั่นให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจผิดนั้น ผมได้ตอบชี้แจงไว้หลายเรื่องในบันทึกข้อสังเกตและตอบคำถามนิสิตนักศึกษาที่ผมอ้างถึงท้ายข้อ(2) ข้างบนนั้น และต่อมาได้มีคำชี้แจงอื่น ๆ ที่พิมพ์เป็นบทความของผมอีก

นอกจากนี้ยังมีเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งซึ่งผมเพิ่งทราบเมื่อ 5 พ.ค. 2523 (ยังไม่ถึง 1 ปี) จากหนังสือ

ของอาจารย์สนธิ เศษานันท์ ชื่อ “แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบ “ประชาธิปไตย” ตามแนวพระ-
ราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2469-2475)” (หนังสือเล่มนี้ได้รับการช่วยเหลือใน
การโฆษณาเผยแพร่

ในหน้า (ด)-(ข) แห่งหนังสือเล่มนี้มีความตอนหนึ่งว่า

“ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลฉบับนี้ได้ผ่านการพิจารณาหลายชั้น
หลายตอน และในตอนสุดท้ายร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ปิดอยู่ที่กรมร่างกฎหมาย ตั้งแต่วันที่
25 มกราคม พ.ศ. 2473 จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ. 2475 กรมร่างกฎหมาย
ในขณะนั้นมีบุคคลสำคัญคนหนึ่งซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎรเป็นเลขานุ
การ บุคคลผู้นั้นคือ หลวงประดิษฐมนูธรรม ดังนั้นอาจเป็นที่ได้ว่าคณะราษฎรได้รู้แนวทางพระราช
ดำริทางการเมืองดังกล่าวอย่างชัดแจ้ง หรืออย่างน้อยที่สุดหลวงประดิษฐมนูธรรมผู้ซึ่งดำรง
ตำแหน่งผู้ช่วย เลขานุการ กรมร่างกฎหมาย ก็ต้องรู้เห็น เกี่ยวกับร่าง พระราช บัญญัติเทศ บาล
ปัญหาที่ตามมาก็คือ เป็นไปได้ หรือไม่ที่ร่าง พระราชบัญญัติ เทศบาลนี้เป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้
คณะราษฎรริบเร่งที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพราะคณะราษฎรทราบดีว่าพระบาทสม
เด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังจะทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล คณะราษฎรจึงต้อง
รีบทำการเสียก่อน แต่ถ้าคณะราษฎรไม่ทราบถึงเรื่องดังกล่าวก็มีปัญหาที่น่าคิดอีกประการหนึ่ง
คือ เป็นไปได้หรือไม่ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้ปิดบังสมาชิกคณะราษฎรคนอื่นๆ มิให้ทราบ
ถึงเรื่องร่าง พระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับนี้เพราะ ไม่ต้องการ ให้มีการ ล้มแผนการ เปลี่ยนแปลง
การปกครองโดยคณะราษฎร คำถามทั้งสองประการนี้ผู้รวบรวมใคร่ขอให้ผู้ทำการศึกษาค้นคว้า
วินิจฉัยด้วยตนเอง”

ถ้าผมนำเรื่องที่อาจารย์สนธิ เศษานันท์เขียนไว้ดังกล่าวนี้เสนอศาลยุติธรรมวินิจฉัยแล้ว ศาลยุติ
ธรรมก็จะเห็นได้ดังต่อไปนี้

(1) ข้อเขียนนั้นในทางกฎหมายเรียกว่า “คำถามนำ” (leading question) คือ นำให้ผู้อ่านเห็น
ว่า ผมในฐานะผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมายรู้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะประกาศใช้ พ.ร.บ.เทศบาล
แล้วผมเร่งให้คณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อน หรือผมรู้เรื่องนั้นแล้วปิดบังสมาชิกคนอื่นๆ ของ
คณะราษฎร เพราะถ้าคณะราษฎรเข้าก็จะเข้าข้างสภาฯ ใน พ.ร.บ.เทศบาลนี้ถึงกับไม่กระทำการเปลี่ยนแปลง

(2) ผมพิสูจน์ต่อศาลได้ว่านักศึกษาในคณะสังคมศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่อยู่ใต้อิทธิ
พลของอาจารย์และคนป็นนั้น และสามัญชนผู้อ่านหนังสือเล่มนี้มิได้ค้นคว้าให้ถี่ถ้วนก็ต้องหลงเชื่อตาม “คำถาม
นำ” นั้นทำความเสียหายแก่เกียรติคุณและชื่อเสียงว่าเป็นคนชิงความดีของพระมหากษัตริย์และเป็นคนไม่ซื่อต่อคณะฯ

ผมอาจขอให้ศาลพิจารณาคำผิดของอาจารย์สนธิ เตชานันท์ กับผู้ร่วมกระทำผิดนั้นอย่างน้อยที่สุด
คดีในทางแพ่งว่าด้วย “ละเมิด” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 423 ซึ่งมีความว่า

“ผู้ใดกล่าวหรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเดินของเขา
โดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่าง
ใดๆ อันเกิดแก่การนั้น แม้ทงเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรระวังได้”

(3) ผมพิสูจน์ต่อศาลได้ว่า ในฐานะอาจารย์คณะสังคมศาสตร์นั้น อาจารย์สนธิควรทราบดังต่อไปนี้

(ก) ร่างพ.ร.บ.เทศบาลฉบับนั้นมิใช่ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน หากเป็นเพียงกฎหมายปกครองท้องถิ่น
(Local administration) ที่ให้สิทธิเฉพาะ “ผู้มีเงิน” โดยไม่เลือกว่าเป็นคนไทยหรือต่างด้าวก็มีสิทธิในการ
ปกครองเทศบาล

(ข) ร่าง พ.ร.บ. เทศบาลฉบับนั้นถ้าตราขึ้นแล้วจะทำให้เสียหายแก่พระมหากษัตริย์ ดังที่กรมหมื่น
เทววงศ์วโรปการมีความเห็นคัดค้านไว้ตามหนังสือที่ ก. 456/18,921 - ถึงราชเลขาธิการขอให้นำความกราบ
บังคมทูลมีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“ความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศที่จะคัดค้านหลักการบางแห่งในร่างพระราชบัญญัติ
นี้มีดังนี้ คือ เทศบาลซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัตินั้น มีสภามன்றซึ่งบุคคลที่พำนัก
อยู่ในเขตนั้นๆ เลือกตั้งเป็นผู้ควบคุม และไม่มีบทบังคับจำกัดสิทธิในการเลือกหรือเป็นเทศ
มนตรีให้แก่เฉพาะคนพื้นเมือง ไม่ว่าบุคคลใดสักคนก็ได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร
น้อยกว่า 15 ปี และมีทรัพย์สินมูลค่าที่จะเก็บจังกอบของเทศบาลได้ ฯลฯ ตามความใน
มาตรา 19 และ 20 แล้วเป็นผู้เลือกและเป็นเทศมนตรีได้ทั้งนี้ หลักการนี้ประเทศ
ที่เป็นเอกราชย่อมไม่ใช้กันเลยทั้งเป็นกับกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะ ด้วยสิทธิทางการเมือง
นั้นรัฐบาลย่อมไม่ให้แก่ใคร นอกจากคนพื้นเมือง ในกรุงเทพมหานครตามจังหวัดและเมืองมีบุคคล
ที่เป็นจีนอยู่เป็นจำนวนมาก และในจำนวนนั้นคงจะมีจีนหลายคนที่จะเป็นผู้เลือกและเป็น
เทศมนตรีได้ ตามเกณฑ์ที่มีทรัพย์สิน และมีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานครไม่น้อยกว่า 15 ปี ตาม
บทบังคับในมาตรา 19 และ 20 แห่งร่างพระราชบัญญัติ ผลที่จะได้รับก็คืออนุญาตให้คนต่าง
ต่างซึ่งมีความสามารถติดต่อประเทศอื่นมามีอำนาจใหญ่ในกิจการของเทศบาลกรุงเทพมหานคร บาง
แห่งอาจมีอำนาจควบคุมกิจการเทศบาลอย่างสมบูรณ์ เช่นกับที่มณฑลภูเก็ตเป็นต้น ซึ่งมีคน
ต่างต่างตั้งภูมิลำเนาอยู่เป็นจำนวนมาก ในปรัศจุบันนี้ จีนมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็น
จำนวนมาก ทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ในมือเขาเกือบทั้งหมดแล้ว ฉะนั้นถ้าฝ่ายเรา

จะออกพระราชบัญญัติตามหลักการที่กล่าวข้างบนนี้เท่ากับเราให้อำนาจในการเมืองแก่
จีนด้วย

เท่าที่กระทรวงการต่างประเทศทราบ ดูเหมือนมีนัยราชที่อนุญาตให้คนต่างค้ำ
และคนพื้นเมืองมีสิทธิในการเลือก จะมีอยู่แต่เทศบาลของเมืองขึ้น เช่นกับ ส่องกง
หม่า, สิงคโปร์, เซียงไฮ้ และนิลาเป็นต้น แต่ลักษณะการของเมืองเหล่านี้มีลักษณะที่เป็น
อยู่ในกรุงสยามเป็นอันมาก”

(ค) อาจารย์สนธิ ทราบดีว่าร่าง พ.ร.บ. เทศบาลฉบับนี้ได้มีข่าวแพร่หลายไปทั่วพระนครแล้ว
ถึงขนาดที่หนังสือพิมพ์บางกอกการเมืองฉบับ 26 พ.ค. 2474 ได้ลงพิมพ์ไว้ซึ่งแสดงคัดค้านดังต่อไปนี้

“ถ้าใช้เทศบาลไม่รัฐบาลก็พลเมืองจะแย่

จึงลือกันหนาหูว่าเทศบาลออกไม่ได้แน่

เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจตกต่ำและกำลังพลเมืองที่จะเสียภาษี

ตามข่าวที่เราได้นำมาลงแล้วถึงเรื่องร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ซึ่งผู้แทนของเราได้เรียนถาม
พระยาราชบุคลฯ ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย และได้คำจากเลขานุการของพระยาราช
บุคลฯ ว่าร่างพระราชบัญญัติเทศบาล กระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปยังกรมราชเลขาธิการทูลเกล้าฯ
ถวายเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยต่อไปนานแล้ว และซึ่งพอเรานำลงพิมพ์ รุ่งขึ้นก็ได้รับจดหมาย
ว่าความนั้นคลาดเคลื่อน คือ เลขานุการพระยาราชบุคลฯมิได้บอกยืดยาวเช่นนั้น บอกเพียง
ว่าได้ส่งพันกระทรวงมหาดไทยไปแล้วนั้น

เรามีความยินดีที่จะยืนยันข่าวเรื่องนี้ของเราก็คงหนึ่งว่า ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล
นี้กระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปยังกรมราชเลขาธิการ (ซึ่งเปลี่ยนฐานะนามเป็นกระทรวงมูรธาธร
แล้ว) เป็นเวลานานหนักราแล้ว และกรมราชเลขาธิการได้นำทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงราช
วินิจฉัยแล้ว ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งร่างไปยังกรมร่างกฎหมายเพื่อพิจารณาเทียบเคียงหลัก
กฎหมายชนิดนี้ซึ่งมีอยู่ ณ นานาประเทศชั้นหนึ่งก่อน

เราได้ทราบว่า กรมร่างกฎหมายได้ตรวจร่างเทศบาลเรียบร้อยแล้ว และได้ส่งกลับคืนไปยัง
กระทรวงมูรธาธรประมาณสักเดือนหนึ่งได้แล้ว แต่ต่อจากนั้นจะไปอยู่ที่ใดข่าวยังเงียบอยู่

อย่างไรก็ดี มีข่าวลือกันหนาหูเต็มที่ว่าอย่างไรเสียพระราชบัญญัติเทศบาลจะออกไม่
ได้เป็นเด็ดขาด ในระหว่างความยุ่งยากทางเศรษฐกิจนี้ เพราะรายได้จากผู้เสียภาษีแก่เทศบาล
จะกระทบกระเทือนไปถึงรัฐบาลอย่างน่าวิตกทีเดียว”

ผมจึงไม่มีเหตุใดที่จะปิดบังเพื่อนในคณะราษฎรถึงพระราชดำริที่ให้ พ.ร.บ. เทศบาลฉบับนี้ซึ่งมิใช่

ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

(ง) อาจารย์สนธิฯ และผู้ร่วมกระทำผิดควรรู้ว่า การใช้กำลังยึดอำนาจการปกครองเพื่อเปลี่ยนระบบปกครองนั้นมีอะไรทำได้ตามใจนึก (อัตตะวิสัย : Subjectivism) เช่น เมื่อผมกับคณะฯ นี้ก็จะเร่งทำการก็สามารถทำได้ดังใจนึก เอกสารหลักฐานของพระยาพลพว, พระยาทรงฯ, พระยาฤทธิฯ, และของคนที่พิมพ์เปิดเผยแล้วนั้นก็แสดงว่าคณะราษฎรได้เตรียมการมาก่อนเป็นเวลาหลายปีแล้วก่อนลงมือทำกรณีน

(จ) อาจารย์สนธิฯ ควรรู้ ข้อความในบันทึกเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการเป็นผู้จดเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2475 ซึ่งได้มีผู้นำมาลงพิมพ์เปิดเผยแล้ว มีความตอนหนึ่งเกี่ยวกับพระราชดำริที่จะพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

“บันทึกลับ

เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เวลา 17.15 น. โปรดเกล้าฯ ให้พระยามโนปกรณ, พระยาศรีวิสารฯ, พระยาปริชาลยพว, พระยาพลพว, กับหลวงประดิษฐมนูธรรมมาเฝ้าที่วังสุโขทัย มีพระราชดำรัสว่าอยากจะสอบถามความบางข้อและบอกความจริงใจ ตั้งแต่ได้รับราชสมบัติทรงนึกว่า ถูกเลือกทำไม บางทีเหตุต่าต้องการให้พระองค์ทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง

1. คงต้องการให้ลบล้างกิจการที่รัชกาลที่ 6 ทำไว้ จึงได้ทรงพยายามใช้หนี้และแก้ไขให้ฐานะการเงินเฟื่องฟูขึ้น ครั้นเสด็จไปอเมริกากลับมา การเงินเปลี่ยลง ทรงรู้สึกว่าจะแก้ไขโทษผิดของพระองค์เป็นเพราะเหตุการณ์ภายนอก แต่ที่ทรงรู้สึกว่าได้แก้ไขเข้าไปบ้างและอ่อนไปบ้าง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะรู้สึกว่าจะค้นทุกข์ก็ไม่ใคร่ได้ ด้วยมีผู้ใหญ่ที่ชำนาญการห้อมล้อมอยู่

2. อีกอย่างหนึ่ง ทรงเห็นว่าควรจะต้องให้ Constitution มาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 แล้ว และเมื่อทรงรับราชสมบัติ ก็มันพระราชหฤทัยว่าเป็นหน้าที่ของพระองค์ที่จะให้ Constitution แก่สยามประเทศ ครั้นเมื่อพระยาภักดีฯ (F.B.Sayre) เข้ามา ได้ทรงปรึกษาร่างโครงซึ่งไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากอภิรัฐมนตรี ในส่วนพระราชดำริในชั้นต้นอยากจะทำเป็น 2 ทางทั้งข้างตั้งบน ข้างล่างให้มีเทศบาลเพื่อสนองราษฎรให้รู้จักเลือกผู้แทน จึงโปรดให้กรมร่างกฎหมายร่างขึ้น ดังที่หลวงประดิษฐฯ ทราบอยู่แล้ว แต่การก็เข้าไป ในส่วนข้างบนได้ทรงตั้งกรรมการองคมนตรีขึ้นเพื่อฝึกสอนข้าราชการ เพราะเห็นพุดจาไม่ค่อยเป็น จึงตั้งที่ประชุมขึ้นหวังให้มีที่คิดอ่านและพุดจา ครั้นเสด็จไปอเมริกาก็ได้ให้ interview ว่าจะได้ให้ Constitution เมื่อเสด็จกลับมาจึงรู้สึกว่าจะแก้ไว้อีกไม่สมควรเป็นแท้ จึงได้ให้ปรึกษานายสตีเวนส์ฯ กลับว่ายังไม่ถึงเวลา ยังไม่ถึงเวลา ฝ่ายพระยาศรีวิสารฯ ที่โปรดให้ปรึกษาด้วยผู้หนึ่งก็ influence ไปด้วยกับนายสตีเวนส์ เมื่อพระยาศรีวิสารฯ และนายสตีเวนส์ฯ ชัดชัดของเสียตั้งนั้นก็เลยเหลวอีก ต่อมา

ได้เตรียมว่าจะไม่ประกาศก่อนงานสมโภชพระนคร 150 ปีแล้ว เพราะจะเป็นที่ขลาด รอว่าพอ
งานแล้วจะประกาศ ได้เสนอในที่ประชุมอภิรัฐมนตรี เนื่องจากนายสติเจนส์ไม่เห็นด้วย ที่
ประชุมก็ขัดข้องว่าเป็นเวลาโศกกิจตกต่ำ ถึงกระนั้นก่อนเสด็จไปหัวหินก็ได้ทรงพระราชดำริที่จะ
ให้มี Prime Minister ให้มีสภา Interpellate เสนาบดีได้ ให้ถวายฎีกาขอเปลี่ยนเสนาบดีได้
และให้มีผู้แทนจากหัวเมือง แต่ว่าตลอะอย่าง ๆ จะเป็นได้ก็ลำบากเหลือเกิน หวังว่าจะเห็นด้วย
ว่าพระองค์ยากที่จะขัดผู้ใหญ่ที่ทำการมานานตั้ง 20 ปีก่อนพระองค์

แปลนที่ 2 คิตจะให้เสนาบดีมุรธาธร preside เป็นประธานในที่ประชุมเสนาบดี พระองค์
จะไม่ประทับในที่ประชุม และขยายจำนวนกรรมการขององคมนตรี ทำหน้าที่อย่างรัฐสภา
ได้ทรงเตรียมไว้ 2 แปลนใหญ่นี้ เขาติดพระองค์ไปหัวหินด้วย เพื่อจะทำ memo บันทึกเสนอ
เสนาบดีสภา ครั้นได้ข่าวเรื่องนี้ก็ปรากฏเข้าไปอีก ที่คณะราษฎรทำไปไม่ทรงโกรธกริ้วและ
เห็นใจ เพราะไม่รู้เรื่องกัน พอทรงทราบเรื่องก็คาดเดาว่าคงจะเป็นเรื่องการปกครองของ
คณะราษฎรทางวิทย์ ทรงรู้สึกเสียใจและเจ็บใจมากที่กล่าวหาร้ายกาจมากมายอันไม่ใช่ความ
จริงเลย”

ขอให้สหภาพฯโปรดพิจารณาว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯได้ทรงรับสั่งว่า

“ที่คณะราษฎรทำไปไม่ทรงโกรธกริ้วและเห็นใจ เพราะไม่รู้เรื่องกัน”

แต่อาจารย์สนธิกับผู้ร่วมกระทำผิดได้เขียน “คำถามนำ” เพื่อจูงใจให้นิสิตนักศึกษาและผู้อ่านหลง
เข้าใจผิดว่าผมกับคณะราษฎรผู้เรื่องที่จะพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน (รัฐธรรมนูญ) นั้น จึงรีบชิงยึด
อำนาจทำการสถาปนาระบบรัฐธรรมนูญเสียก่อน

ข้อ 13

ผู้แทนสหภาพฯ :

ขอเรียนถามว่าคณะราษฎรได้รู้สึกตนว่าได้กล่าวล่วงเกินพระมหากษัตริย์หรือไม่

ป.พ. :

คณะราษฎรรู้สึกตนว่าได้กล่าวล่วงเกินพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ฉะนั้นจึงได้
ขอพระราชทานขมาโทษเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2475 ครั้งหนึ่ง และเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2475 ก็ได้ทำพิธีขอ
พระราชทานขมาโทษอย่างเปิดเผยอีกครั้งหนึ่ง ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 49 หน้า 3108 ลงวันที่ 11
ธันวาคม 2475 มีความดังต่อไปนี้

“ข่าวในราชสำนัก

สวนจิตรลดา

วันพุธที่ 7 ธันวาคม

วันเวลาบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังมีรายนามต่อไปนี้ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน ขอพระราชทานขมาโทษ”

(รายนามผู้ก่อการฯ ที่ไปเฝ้าขอพระราชทานขมาโทษ)

“คำกราบบังคมทูลขอพระราชทานขมาโทษ

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทพระปกเกล้าปกกระหม่อม

การที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้เริ่มทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่ชาติ โดยเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า ทุกประเทศที่เป็นเอกราชก็มีรัฐธรรมนูญการปกครองกันทั่วไปแล้ว หากประเทศสยามได้มีกับเขาบ้าง ก็จะได้เป็นโอกาสให้ราษฎรเป็นจำนวนมากได้มีส่วนช่วยเหลือได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในราชการแผ่นดิน เต็มกำลังความสามารถจริง ๆ การได้เป็นไปโดยเรียบร้อยด้วยประการทั้งปวง ก็เนื่องด้วยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยดีต่อประชาชนชาวสยามและทรงพระกรุณาช่วยเหลือส่งเสริมทุกประการ ตลอดจนพระราชทานอภัยโทษแก่พวกข้าพระพุทธเจ้า โดยพระราชทานพระราชกำหนดนิรโทษกรรมนั้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทั้งน้อมตระหนักอยู่แก่ใจพวกข้าพระพุทธเจ้าแล้ว

การที่พวกข้าพระพุทธเจ้า ได้ประกาศข่าวข้อความในวันเปลี่ยนแปลงด้วย ถ้อยคำอันรุนแรงกระหึ่มกระเทือนถึงได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมวงศานุวงศ์ ก็ด้วยมุ่งถึงผลสำเร็จทันทีทันใดเป็นใหญ่ สมเด็จพระมหากษัตริราชในพระบรมราชวงศ์จักรี ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ได้ทรงมีส่วนนำความเจริญมาสู่ประเทศสยามตามกาลสมัย บัดนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสนี้ กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษอีกครั้งหนึ่งเป็นคำบรรจบในถ้อยคำที่ได้ประกาศไป

การจะควรประการใด สุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ขอเดชะ

เมื่อพระยาพลพลพยุหเสนาอ่านคำกราบบังคมทูลจบแล้ว ได้นำดอกไม้ธูปเทียนใส่พานทองชั้นน้อม
เกล้าน้อมกระหม่อมถวาย ทรงรับแล้ว ได้มีพระราชดำรัสตอบความดังนี้

ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ในการที่ได้ทำพิธีขอขมาต่อตัวข้าพเจ้า
และพระราชวงศ์จักรีในวันนี้ การกระทำของท่านในวันนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง
ไม่ใช่ยินดีที่ท่านขอขมาแก่ตัวข้าพเจ้าโดยเฉพาะ เพราะข้าพเจ้าเองก็ให้อภัยโทษแก่ท่านทั้ง
หลายมานานแล้ว เพราะเข้าใจในความประสงค์ของท่านดี ท่านกระทำการควานี้ก็เพื่อหวัง
ประโยชน์ต่อชาติจริง ๆ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจช่วยเหลือท่านให้ทำการเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยดีอย่าง
ที่สุดที่จะเป็นได้ โดยข้าพเจ้ามีความเห็นใจในความคิดของท่าน ข้อที่ข้าพเจ้าตั้งใจมากนั้นคือ
ในคำขอขมานั้น ท่านได้กล่าวถึงสมเด็จพระมหากษัตริย์ราชและเจ้านายในพระราชวงศ์จักรีว่า
ได้ทรงมีส่วนในการนำความเจริญมาสู่ประเทศสยามหลายพระองค์ด้วยกัน ซึ่งความจริงในคำ
ประกาศวันที่ 24 มิถุนายนนั้น ข้อความที่ทำให้ข้าพเจ้าเองและสมาชิกของพระราชวงศ์จักรี
รู้สึกโทมนัสอย่างยิ่ง คือ ในข้อที่ทำให้เข้าใจว่า พระราชวงศ์จักรีไม่ได้ทำประโยชน์ให้
ประเทศสยามอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ข้อนี้ทำให้สมาชิกในพระราชวงศ์จักรีโดยทั่วไปโทมนัส
น้อยใจและแค้นเคืองมาก เมื่อท่านได้กล่าวแก้ไขในวันนี้แล้วข้าพเจ้าหวังว่าจะมีผลสมานไมตรี
ระหว่างพระราชวงศ์จักรีกับพวกท่านและราษฎรทั่วไปให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

อันที่จริง เจ้านายพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ได้ตั้งพระทัยที่จะทรงทำอะไรให้เป็น
ประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงทรงรับราชการในกระทรวงต่าง ๆ ทุกพระองค์ ตามแต่จะทำได้
แต่ตามวิสัยธรรมดาของคนและตระกูลอันใหญ่ ก็ย่อมจะมีสมาชิกมีความสามารถยิ่งหย่อนกว่า
กันเป็นธรรมดา และย่อมมีการพลาดพลั้งบ้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่าถ้าเจ้านายจะได้ทำการพลาด
พลั้งไปบ้าง ก็มีใช้โดยอคติ ด้วยเหตุนี้เมื่อท่านได้กล่าวแก้ไขในวันนี้และท่านมีความรู้สึก
ว่าพระราชวงศ์จักรีได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเราเช่นนี้ก็ย่อมจะล้างความ โทมนัส ทั้งหลาย
ทั้งปวงของข้าพเจ้าและพระราชวงศ์จักรีได้สิ้น นอกจากนี้ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้คิด
มาทำพิธีขอขมาในวันนี้เอง โดยที่ข้าพเจ้าไม่ได้ร้องขออย่างหนึ่งอย่างใดเลย การที่ท่านทำ
เช่นนี้ย่อมเป็นเกียรติยศแก่ท่านทั้งหลายเป็นอันมาก เพราะท่านทั้งหลายได้แสดงว่ามีธรรมะใน
ใจและเป็นคนสุจริตและเป็นคนใจนักเลง คือ เมื่อท่านรู้สึกว่าได้ทำอะไรที่เกินไปบ้าง พลาด
พลั้งไปบ้าง ท่านก็ยอมรับว่าผิดโดยดีและโดยเปิดเผย การกระทำเช่นนี้เป็นของที่ทำให้ด้วยยาก
และต้องใจเป็นนักเลงจริง ๆ จึงจะทำได้ เมื่อท่านได้ทำพิธีเช่นนี้ในวันนี้ก็แสดงให้เห็นชัดว่า
การใด ๆ ที่ท่านทำไปนั้น ท่านได้ทำไปเพื่อหวังประโยชน์แก่ประเทศอย่างแท้จริง ท่านได้
แสดงว่าท่านเป็นผู้มีน้ำใจกล้าหาญทุกประการ ท่านกล้ารับผิดเมื่อรู้สึกว่าได้กระทำการพลาด

พลังไปตั้งนั้นเป็นการที่ทำให้ประชาชนรู้สึกไว้วางใจในตัวท่านยิ่งขึ้นเป็นอันมากในชั้นนี้ ทำให้
ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอันมาก

เพราะฉะนั้น ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าขอให้พรแก่ท่านทั้งหลาย ของเจริญด้วยอายุ วรรณะ
สุขะ พละ และปฏิภาณทุกประการ มีกำลังกาย กำลังน้ำใจ เพื่อจะสามารถทำการงานให้
เป็นประโยชน์แก่ประเทศสืบไป”

ค.ก.เค.ช.ม.การพิมพ์
KASEM PRINTING LTD. PART

25 ถนนประชาธิปไตย แขวงสะพานหิน เขตเมืองเก่า กรุงเทพฯ โทร. 282-4783